

Kapittel 4 Opplæringen i klassene B kode 96 og BE

Hovedmål for opplæring klasse B kode 96 og BE, jf § 12-1

Etter å ha gjennomført føreropplæring i klasse BE, skal eleven ha den kompetansen som trengs for å kjøre bil med tilhenger på en ansvarlig måte.

Eleven skal ha de kunnskaper, ferdigheter, den selvinnsikt og risikoforståelse som er nødvendig for å kjøre på en måte som

- er trafiksikker
- gir god samhandling
- fører til god trafikkavvikling
- tar hensyn til helse og miljø og andres behov
- er i samsvar med gjeldende lovgivning og regelverk

Trinnvis opplæring:

I klasse klasse B kode 96 og BE) anses trinn 1 som dekket gjennom opplæringen for førerkort klasse B. Målene for trinn 2 og 3 angir forutsetningene for å ha et godt utbytte av undervisningen på det neste trinnet. Hovedmomentene i hvert trinn forutsettes å bli videreført i neste trinn. Det er kjøreferdighetene som avgjør hvilket trinn eleven befinner seg på. Målene for trinn 2-4 angir samlet den kompetansen som kreves for å kunne få førerkort i klasse B kode 96 etter innmeldt obligatorisk opplæring, og for å bestå førerprøven i klasse BE.

Trinn 2

På trinn 2 skal eleven lære å mestre kjøretøyene rent kjøreteknisk, i hovedsak uten å måtte rette oppmerksomheten mot andre trafikanter. God kjøreteknisk ferdighet er nødvendig for å få utbytte av opplæringen på trinn 3, og vil også innebære at kjøringen er økonomisk og mest mulig miljøvennlig. Eleven skal tilegne seg kunnskap om risiko ved å kjøre med tilhenger, lastsikring og sikkerhetskontroll. Kunnskapen skal bl.a. gi eleven grunnlag for å kunne ivareta førerens ansvar for kontroll og tilsyn med kjøretøyene. Det er ikke fastsatt minste timetall for undervisningen på dette trinnet.

Eleven skal gjennomføre en obligatorisk veiledningstime som avslutning på trinn 2. Med bakgrunn i elevens kjøring skal elev og lærer sammen ta stilling til om eleven har god nok teknisk ferdighet, slik at oppmerksomheten kan flyttes fra eget kjøretøy til samhandling med andre trafikanter.

Trinn 3

På trinn 3 er målene rettet mot elevens læring og kjøringen ute i trafikken. Eleven skal beherske kjøring med bil og tilhenger i variert trafikk og terreng. Det er ikke fastsatt minste timetall for opplæringen på dette trinnet.

Eleven skal gjennomføre en obligatorisk veiledningstime som avslutning på trinn 3. Med bakgrunn i elevens kjøring skal elev og lærer sammen ta stilling til om eleven har god nok kompetanse til å kunne kjøre selvstendig i variert trafikk.

Trinn 4

Målene på trinn 4 er i hovedsak rettet mot elevens samhandling med andre trafikanter, risikoforståelse og selvinnsikt. Eleven skal gjennomføre kurs i sikring og merking av last - klassene B

kode 96, klasse BE, D1E, DE og T og sikkerhetskurs på veg - personbil med tilhenger. Kurset i lastsikring kan også tas på trinn 2 eller 3 når eleven har grunnlag for det, og det er mest hensiktsmessig.

Før det gis førerrett i klasse B kode 96 må all obligatorisk opplæring være innmeldt til Statens vegvesen. Den obligatoriske opplæringen utgjør til sammen 7 undervisningstimer. Mange elever vil ha behov for flere timer for å nå målene for opplæringen. I klasse BE må eleven ha tilstrekkelig øving til å greie førerprøven.

Kapittel 5 Trinnmål, kursmål, tema og hovedmomenter klassene B kode 96 og BE

Trinn 2 Grunnleggende kjøretøy- og kjørekompetanse

Gjennom opplæringen på trinn 2 skal eleven lære å mestre bil med tilhenger rent kjøreteknisk, i hovedsak uten å måtte rette oppmerksomheten mot andre trafikanter. God kjøreteknisk ferdighet er nødvendig for å få utbytte av opplæringen på trinn 3, og vil også innebære at kjøringen er økonomisk og mest mulig miljøvennlig. Eleven skal tilegne seg kunnskap om risiko ved å kjøre med tilhenger, lastsikring og sikkerhetskontroll. Kunnskapen skal bl.a. gi eleven grunnlag for å kunne ivareta førerens ansvar for kontroll og tilsyn med kjøretøyene. Det er ikke fastsatt minste timetall for undervisningen på dette trinnet.

Eleven skal gjennomføre en obligatorisk veiledningstime som avslutning på trinn 2.

Temaer og hovedmomenter forutsettes å bli videreført i trinn 3 og 4, samtidig som de er en del av grunnlaget for oppgavene som blir gitt ved førerprøven i klasse BE.

Mål for trinn 2 jf. § 12-3

Etter å ha gjennomført trinn 2 skal eleven skal ha det grunnlaget som er nødvendig for å ha godt utbytte av opplæring i trinn 3.

Eleven skal ha så god teknisk kjøreferdighet at oppmerksomheten kan flyttes fra eget kjøretøy til trafikkbildet og samhandlingen med andre trafikanter. Eleven skal forstå behovet for sikkerhetskontroll og lastsikring. I tillegg skal eleven vurdere sin egen ferdighet i å kjøre bil med tilhenger og oppdage mangler ved kjøretøyene.

Eleven skal

1. ha kunnskap om risiko i tilknytning til å kjøre bil med tilhenger
2. ha grunnleggende kunnskap om lastsikring
3. kunne kople til og fra tilhengeren og utføre aktuell sikkerhetskontroll
4. kunne vurdere plassbehov ved kjøring rett fram og i sving, og kjøre vogntoget i mot- og utforbakke
5. kunne rygge rett bakover og i sving, og kjenne førerens ansvar og plikter i forbindelse med rygging

Eleven skal ved avslutningen av trinn 2 gjennomføre veiledningstime i samsvar med § 7-5.

Tema 2.1 Grunnleggende kunnskap om risiko i tilknytning til å kjøre bil med tilhenger

Eleven skal ha kunnskap om risiko i tilknytning til å kjøre bil med tilhenger

Hovedmomenter

- Uhellstyper
- Risiko ved passering av myke trafikanter og to-hjuls kjøretøy
- Risiko ved bremsing
- Risiko ved dårlig lastsikring

Tema 2.2 Grunnleggende kunnskap om lastsikring

Eleven skal ha grunnleggende kunnskap om lastsikring

Hovedmomenter

- Fysiske krefter
- Grunnleggende krav til lastsikring
- Påbygg og sikringsutstyr

Tema 2.3 Til- og frakopling av tilhenger og sikkerhetskontroll

Eleven skal kunne kople til og fra tilhengeren og utføre aktuelle sikkerhetskontroll

Hovedmomenter

- Tilkopling
- Frakopling
- Sikring av tilhenger ved parkering og av- og pålasting
- Kontroll av kopling, bremses, hjul og dekk, lys og påbygg
- Kontroll av speil og siktvingler
- Kontroll av last og lastsikring
- Kontroll før kjøring (daglig kontroll)

Tema 2.4 Plassbehov ved kjøring rett fram og i sving, og kjøring i mot- og utforbakke

Eleven skal kunne vurdere plassbehov ved kjøring rett fram og i sving, og kjøre vogntoget i mot- og utforbakke

Hovedmomenter

- Plassbehov ved kjøring rett fram
- Plassbehov i sving
- Kjøring i mot- og utforbakke
- Framkommelighet
- Økonomisk kjøring
- Sporvalg

Tema 2.5 Rygging

Eleven skal kunne rygge rett bakover og i sving og kjenne førerens ansvar og plikter i forbindelse med rygging

Hovedmomenter

- Rygging rett bakover og i sving.
- Føreransvaret.
- Bruk av medhjelper

2.6 Obligatorisk veiledningstime

Med utgangspunkt i elevens prestasjoner, skal elev og lærer sammen ta stilling til i hvilken grad målene for trinn 2 er nådd, og om eleven har god nok teknisk kjøreferdighet til at eleven kan flytte oppmerksomheten fra eget kjøretøy til samhandlingen med andre trafikanter. Læreren skal gi eleven en tilrådning i spørsmålet om eleven har den kompetansen som er nødvendig for å få et godt læringsutbytte av opplæringen i trinn 3. Timen skal vare 45 minutter og inneholde både praktisk kjøring og en veiledningssamtale.

Kommentarer til trinn 2

Det er viktig at eleven utvikler forståelse for behovet for sikkerhetskontroll og lastsikring tidlig i opplæringen. Med utgangspunkt bl.a. i kjøretøyene som skal brukes i opplæringen og

lasten tilhengeren har, kan det legges til rette for slik utvikling gjennom for eksempel oppgaver og gruppediskusjoner. Den grunnleggende forståelse for både sikkerhetskontroll og lastsikring skal bl.a. være grunnlag for det obligatoriske kurset om lastsikring i trinn 4. Konsekvensene av mangelfull sikkerhetskontroll og lastsikring kan lett bli større ved kjøring med tilhenger. Derfor tillegges kandidatens prestasjoner når det gjelder sikkerhetskontroll større vekt ved førerprøve i klasse BE enn i B.

Det er ikke fastsatt minste timetall for opplæringen i trinn 2 bortsett fra at alle må gjennomføre obligatorisk veiledningstime, men det er viktig at elevene får nok øving til å ha godt utbytte av opplæringen i trinn 3.

Trinn 3 Trafikal del

Gjennom opplæringen på trinn 3 skal eleven lære seg å kjøre i variert trafikk. Det er ikke fastsatt minste timetall for undervisningen på dette trinnet.

Eleven skal gjennomføre en obligatorisk veiledningstime som avslutning på trinn 3.

Tema og hovedmomenter på trinn 3 forutsettes å bli videreført i trinn 4, samtidig vil de være en del av grunnlaget for oppgavene som blir gitt ved førerprøven i klasse BE.

Mål for trinn 3, jf. § 12-4

Etter å ha gjennomført trinn 3 skal elevene ha det grunnlaget som er nødvendig for å ha godt utbytte av opplæring i trinn 4.

Elevene skal kunne kjøre sikkert og selvstendig i variert trafikk. I tillegg skal eleven vurdere sin egen ferdighet i å kjøre bil med tilhenger.

Elevene skal

1. ha systematisk og automatisert informasjonsinnhenting
2. kunne kjøre tydelig, effektivt og sikkert i variert terreng
3. kunne vurdere snuplasser, snumåter og bruk av medhjelper
4. kunne kjøre selvstendig i variert trafikkmiljø på en måte som gir god samhandling med andre trafikanter og samtidig er økonomisk og miljøvennlig

Eleven skal ved avslutningen av trinn 3 gjennomføre veiledningstime i samsvar med § 7-5.

Tema 3.1 Systematisk og automatisert informasjonsinnhenting

Eleven skal ha systematisk og automatisert informasjonsinnhenting

Hovedmomenter

- Bruk av speil
- Utnytte siktsoner ved utgangen av svinger
- Etterkontroll etter å ha passert hindringer, myke trafikanter og to-hjuls kjøretøy
- Trafikk like bak som er vanskelig å se i speil

Tema 3.2 Tydelig, effektiv og sikker kjøring i variert terreng

Eleven skal kunne kjøre tydelig, effektiv og sikkert i variert terreng

Hovedmomenter

- Tydelig fartstilpassing, plassering og tegngiving
- Effektiv bruk av motorkraft og gir og utnytting av bevegelsesenergi
- Utnytte terrenget

Tema 3.3 Snuing og bruk av hjelpemann

Eleven skal kunne vurdere snuplasser, snumåter og bruk av medhjelper

Hovedmomenter

- Vurdere snuplass
- Tilkjøring for rygging
- Plassering av og kommunikasjon med medhjelper

Tema 3.4 Selvstendig kjøring i variert trafikkmiljø på en måte som gir god samhandling og er økonomisk og miljøvennlig

Eleven skal kunne kjøre selvstendig i variert trafikkmiljø på en måte som gir god samhandling med andre trafikanter og samtidig er økonomisk og miljøvennlig.

Hovedmomenter

- Ikke virke truende på andre trafikanter
- Ikke unødig hindre eller forstyrre annen trafikk
- Unngå unødig stans
- Utnytte bevegelsesenergi
- Drivstoff-forbruk

3.5 Obligatorisk veiledningstime

Med utgangspunkt i kjøringen, skal elev og lærer sammen ta stilling til i hvilken grad målene for trinn 3 er nådd. Læreren skal gi eleven en tilrådning i spørsmålet om eleven har den kompetansen som er nødvendig for å få et godt læringsutbytte av opplæringen i trinn 4. Timen skal vare 45 minutter og inneholde både praktisk kjøring og en veiledningssamtale.

Kommentarer til trinn 3

Når opplæringen i trinn 3 er fullført skal eleven ha grunnlag for å få godt utbytte av opplæringen i trinn 4.

Eleven skal kunne kjøre på måte som gir god samhandling med andre trafikanter og samtidig er økonomisk og miljøvennlig. Øvingsområdet bør velges slik at eleven bl.a. får trening i å utnytte bilens motorkraft og kjøretøyenes bevegelsesenergi, og i å få til godt samarbeid med de som vil kjøre forbi.

Trinn 4 Avsluttende opplæring

Målene på trinn 4 er i hovedsak rettet mot elevens samhandling med andre trafikanter, risikoforståelse og selvinnsikt. Eleven skal gjennomføre Kurs i merking og sikring av last - klasse B 96, klasse BE, D1E, DE og T, og Sikkerhetskurs på veg – klasse B kode 96 og BE. Kurset i lastsikring kan også tas på trinn 2 eller 3 når eleven har grunnlag for det, og det er mest hensiktsmessig.

Mål for trinn 4, jf. § 12-5

Etter å ha gjennomført trinn 4 skal eleven ha den kompetansen som er nødvendig for å kunne kjøre bil med tilhenger i samsvar med hovedmålet.

Eleven skal ha utviklet vilje til å ta ansvar, til å ta forholdsregler og til å samarbeide i trafikken.

Elevene skal gjennomføre kurs i sikring og merking av last - klassene B 96, BE, D1E, DE og T i samsvar med § 27-1, og sikkerhetskurs på veg - klassene B kode 96 og BE i samsvar med § 12-6.

Kurset i lastsikring kan også tas på trinn 2 eller 3 når dette er mest hensiktsmessig.

4.1 Kurs i sikring og merking av last - klassene B kode 96, BE, D1E, DE og T

Før det gis førerrett i klasse B kode 96, og før førerprøve i klassene BE, D1E, DE og T, skal elevene ha gjennomført obligatorisk kurs i sikring og merking av last for klasse B kode 96, BE, D1E, DE og T dersom de ikke har gjennomgått dette tidligere. Kurset omhandler sikring og merking av last på tilhenger. Kurset omfatter 2 undervisningstimer. Av dette skal 1 time være praktisk øving i merking og sikring av last på tilhenger med maksimalt 4 elever i gruppen.

Mål for kurs i sikring og merking av last – klassene B kode 96, BE, D1E, DE og T, jf. § 27-1.

Eleven skal forstå behovet for å sikre og merke last, og få nødvendig øving i å sikre last på tilhenger.

Elevene skal

1. vite at mangelfull sikring har årsak i menneskelig svikt, kan forårsake tragedier og få store konsekvenser
2. kjenne til regelverket som gjelder for sikring av last på kjøretøy og for transport av farlig gods når føreren ikke har særskilt kompetansebevis
3. gjennom demonstrasjon oppleve kreftene som virker inn på lasten under kjøring, friksjonens betydning og bli kjent med ulike metoder for sikring av last som stemming, surring, låsing og dekking
4. gjøre rede for spesielle faremoment ved last som er feil plassert, last med høyt tyngdepunkt, hengende last, flytende last, levende dyr og persontransport
5. øve på å
  - a) plassere, sikre og merke lang last tilsvarende en tømmerstokk
  - b) plassere og sikre et kolli med minstemål 1x1x1 meter
  - c) plassere og sikre annen last som rundballe eller storsekk
6. forstå behovet for vedlikehold og avgjøre om lastsikringsutstyret er i forsvarlig stand

Tema 1 Årsaker til og konsekvenser av mangelfull sikring av last

Eleven skal vite at mangelfull sikring har årsak i menneskelig svikt, kan forårsake tragedier og få store konsekvenser.

Hovedmomenter

- Risikoforhold ved mangelfull sikring av las

- Årsaker til mangelfull sikring
- Ulykker og menneskelige tragedier som følge av mangelfull sikring

Tema 2 Regelverkets krav

Eleven skal kjenne til regelverket som gjelder for sikring av last på kjøretøy og for transport av farlig gods når føreren ikke har særskilt kompetansebevis.

Hovedmomenter

- Hovedkravene som stilles til sikring av last og til sikringsutstyr
- Sikring av spesiell last krever spesiell kunnskap
- Regler for transport av personer og av dyr
- Regler for transport av farlig gods i landbruk og skogbruk for førere som ikke har særskilt kompetansebevis

Tema 3 Behov for sikring og valg av sikringsmetode og -utstyr

Eleven skal gjennom demonstrasjon oppleve kreftene som virker inn på lasten under kjøring, friksjonens betydning og bli kjent med ulike metoder for sikring av last som stimpling, surring, låsing og dekking

Hovedmomenter

- Bråbrems med usikret kolli
- Kjøring i sving med usikret kolli
- Akselerasjon med usikret kolli
- Størrrelse og retning og friksjonens innvirkning på de krefter som virker inn på last under kjøring
- Ulike metoder for sikring av last som stimpling, surring, låsing og dekking
- Sikringsutstyr (fiberbånd, kjetting, nett, presenning)

Tema 4 Spesielle faremomenter

Eleven skal gjøre rede for spesielle faremoment ved last som er feil plassert, last med høyt tyngdepunkt, hengende last, flytende last, levende dyr og persontransport

Hovedmomenter

- Spesielle faremomenter ved last som er feil plassert, last med høyt tyngdepunkt, hengende last og flytende last
- Faremoment ved transport av levende dyr og persontransport

Tema 5 Øving i lastsikring

Eleven skal øve på å

- a) plassere, sikre og merke lang last tilsvarende en tømmerstokk
- b) plassere og sikre et kolli med minstemål 1x1x1 meter
- c) plassere og sikre annen last som rundballe eller storesekk

Tema 5 a) Sikring og merking av lang last på en tilhenger

Hovedmomenter

- Riktig plassering med tanke på fordeling av vekten mellom krok og akslinger
- Sikring av lasten ved hjelp av stimpling og surring
- Antall stropper som må benyttes i tillegg til stimpling
- Merking av utstikkende gods i samsvar med forskriftskrav

Tema 5 b) Sikring og plassering av kolli med minstemål 1x1x1 m

Hovedmomenter

- Riktig plassering med tanke på fordeling av vekten mellom krok og akslinger.
- Sikre lasten ved hjelp av stimpling, surring eller låsing
- Antall stropper som må benyttes i tillegg til stimpling
- Hvordan og hvor stroppene festes

Tema 5 c) Sikring og plassering av annen last for eksempel storsekk, rundballe og lignende

Hovedmomenter

- Riktig plassering med tanke på fordeling av vekten mellom krok og akslinger
- Sikre lasten med stimpling og surring
- Antall stropper som må benyttes i tillegg til stimpling.
- Hvordan og hvor stroppene festes

Tema 6) Kontroll og vedlikehold av lastsikringsutstyr.

Eleven skal forstå behovet for vedlikehold og avgjøre om lastsikringsutstyret er i forsvarlig stand.

Hovedmomenter

- Kontroll og vedlikehold av lastsikringsutstyr

4.2 Sikkerhetskurs på veg – klassene B kode 96 og BE

Før det gis førerrett i klasse B kode 96, og før førerprøve i klasse BE, skal elevene ha gjennomført obligatorisk sikkerhetskurs på veg - klasse B kode 96 og BE, dersom de ikke har gjennomgått dette tidligere. Kurset omhandler kjøring med tilhenger med lav risiko og i god samhandling med andre trafikanter, og vurdering av egen kjøredyktighet. Kurset omfatter 3 undervisningstimer. Det kan være inntil 2 elever i bilen samtidig.

Mål for sikkerhetskurs på veg – klasse B kode 96 og BE, jf. § 12-7

Eleven skal gjennom opplevelse og erfaring videreutvikle sin kompetanse i å opptre slik at ulykker unngås.

Eleven skal

1. planlegge kjøreruta
2. forstå risikoen ved å kjøre personbil med tilhenger i ulike trafikkmiljø
3. utvikle sin kjørekompetanse, spesielt med tanke på oppfatning av risikosituasjoner, planlegging av møteing, å bli forbikjørt, vurdering av snuplass og måte å snu på, og økonomisk kjøring
4. kunne sette ord på egne erfaringer og, med bakgrunn i disse, vurdere sin egen dyktighet til å kjøre bil med tilhenger, og se muligheter for forbedring

Tema 4.2.1 Planlegging av kjøreruta

Eleven skal planlegge kjøreruta

Hovedmomenter

- Risiko for hindringer eller interessekonflikter med andre trafikanter
- Framkommelighet

Tema 4.2.2 Risiko ved å kjøre personbil med tilhenger i ulike trafikkmiljø

Eleven skal forstå risikoen ved å kjøre personbil med tilhenger i ulike trafikkmiljø

Hovedmomenter

- Uhellstyper
- Risiko ved passering av myke trafikanter og to-hjuls kjøretøy
- Risiko ved bremsing
- Risiko ved dårlig lastsikring

Tema 4.2.3 Oppfatting av risikosituasjoner

Eleven skal utvikle sin kjørekompetanse, spesielt med tanke på oppfatting av risikosituasjoner, planlegging av møteing, å bli forbikjørt, vurdering av snuplass og måte å snu på, og økonomisk kjøring

Hovedmomenter

- Systematisk og effektiv observasjon
- Vurdering av konflikter og risiko
- Begrunnelse for valg

Tema 4.2.4 Egne erfaringer, vurdering av egen dyktighet og muligheter for forbedring

Eleven skal kunne sette ord på egne erfaringer og med bakgrunn i disse kunne vurdere sin egen kjøredyktighet til å kjøre personbil med tilhenger og muligheter for forbedring

Hovedmomenter

- Erfaringer
- Kjøredyktighet
- Utviklingsmuligheter

Kommentarer til trinn 4

Undervisningen i trinn 4 skal bringe elevene fram til hovedmålet. Opplæringen er i stor grad rettet mot elevens risikoforståelse og selvinnsett. Det er viktig å unngå at det blir oppfattet slik at målene uten videre er nådd ved å gjennomføre den obligatoriske opplæringen. Mange vil ha behov for mer øving, på trafikkskolen eller privat. Ikke minst gjelder dette de som går opp til førerprøve i klasse BE.

Kommentarer til sikkerhetskurs på veg

Grunnlaget for kurset er den erfaringen eleven har fra før med førerkort i klasse B og opplæringen i trinn 2 og 3.

For å nå målene i kurset, må læreren tilrettelegge undervisningen slik at elevene er aktive deltakere. Elevene må få møte aktuelle og utfordrende situasjoner som er egnet for samtale og refleksjon. Tilsvarende sikkerhetskurs på veg for klasse B, skal kurset fokusere bl.a. på å unngå møteulykker og samarbeide når møtende eller bakenforkjørende kjøretøy? foretar forbi kjøring.